Nr 86.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa pensioner och understöd m. m. från allmänna indragningsstaten; given Stockholms slott den 12 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 1:o—11:o hemställt.

GUSTAF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 12 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern Sandler, ministern för utrikes ärendena Undén, statsråden Olsson, Nothin, Svensson, Hansson, Linders, Schlyter, Wigforss Möller, Levinson.

Departementschefen, statsrådet Olsson, yttrar härefter:

1:o.

Pension åt extra biträdet vid domkapitlet i Härnösand Anna Blomberg.

Hos domkapitlet i Härnösand har extra biträdet därstädes Anna Blomberg anhållit, att domkapitlet måtte utverka pension av statsmedel åt henne för hennes återstående livstid ävensom att hon, därest sådan pension beviljades henne, måtte erhålla entledigande från sin extra biträdesbefattning från och med den dag pension finge av henne uppbäras.

Vid ansökningen funnos fogade åldersbetyg, utvisande att Anna Blomberg är född den 14 augusti 1883, samt läkarbetyg, varav inhämtas, att hon på grund av sjukdom (blodbrist, tarmfistlar och allmän astheni) för framtiden

är oförmögen till arbete; och har Anna Blomberg vidare meddelat, att hon helt saknade förmögenhet och varje annan ekonomisk förutsättning att erhålla medel till sitt livsuppehälle.

Med anledning av berörda framställning har domkapitlet i skrivelse den 14 november 1925 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1926 års riksdag bevilja Anna Blomberg pension av statsmedel å 1,000 kronor årligen att utgå från och med den 1 juli 1926 under hennes återstående livstid.

Domkapitlet har till stöd för sin framställning anfört, bland annat, följande:

Redan hösten 1901 började Anna Blomberg sitt arbete vid domkapitlet — först såsom tillfälligt biträde med renskrivning samt, vid ledighet för vederbörande tjänsteman, med förande av domkapitlets diarium. Med sådant arbete fortsatte hon till våren 1904, då hon antogs till extra biträde vid domkapitlet. Den 1 april 1904 tillträdde hon denna befattning, som hon sedan dess innehaft.

Under de senare åren — från och med år 1921 — har emellertid hennes hälsotillstånd varit mycket otillfredsställande. Även dessförinnan har hennes hälsa varit mindre god — så har hon åtnjutit längre tjänstledighet för sjukdom, nämligen 2 månader 1911, 5 månader 1914, 2 månader 1915, 3 månader 1918, 1 månad och 10 dagar 1919 samt 3 $^1/_2$ månad 1920 — men i övrigt har hennes svaga hälsa ej lagt hinder i vägen för henne att fullgöra sina tjänståligganden. Sedermera ha emellertid, såsom antytts, hennes krafter alltmer undergrävts, så att hon måst begära och även erhållit tjänstledighet på grund av sjukdom under största delen av de sist förflutna fem åren — år 1925 räknat i dess helhet — nämligen under tiden den 21 mars—den 26 mars 1921, den 20 april—den 20 juli 1921, den 9 november 1921—den 31 oktober 1922, den 1 maj 1923 intill denna dag; och har därutöver förlängd tjänstledighet beviljats henne — nu närmast till den 1 juli 1926. Hon har alltså endast under vissa tider år 1921 samt därefter blott under 6 månader — och då med uppbjudande av hela sin starka viljekraft — kunnat sköta sin tjänst. Ej heller har den långa tjänstledighet, hon åtnjutit — den sista oavbrutet i över 2 $^1/_2$ år — medfört återställande av hennes hälsa utan äro, såsom bifogade läkarbetyg utvisar, hennes krafter så brutna, att hon för framtiden är oförmögen till förvärvsarbete.

I fråga om Anna Blombergs tjänstgöring vill domkapitlet meddela, att hennes arbetsuppgifter varit följande: förande av domkapitlets diarium med dess omfattande sakregister ävensom åtskilliga liggare, uppsättande av enklare skrivelser, arkivforskning och kollationering m. m. Tillika får domkapitlet vitsorda, att hon i sina tjänståligganden ådagalagt utmärkt nit, aldrig svikande plikttrohet, sällspord pålitlighet och framstående skicklighet i förening med osedvanligt starkt intresse för arbetet. Hon har varit en i sin tjänst synnerligen dugande kraft, vars arbete domkapitlet skattat mycket högt; och är det därför en beklaglig förlust för domkapitlet, att hon blivit otjänstbar.

Då hon nu efter att sedan unga år hava ägnat hela sin arbetskraft åt tjänsten vid domkapitlet, kommit i den bekymmersamma belägenheten att nödgas med bruten hälsa lämna denna tjänst och därmed sin enda förvärvskälla, står hon utan möjlighet att själv sörja för sitt livsuppehälle.

Såsom hon själv meddelat, saknar hon nämligen förmögenhet och även

annan ekonomisk förutsättning att erhålla erforderliga medel till sin framtida försörjning.

Då biträdena vid domkapitlens expeditioner endast äro extra befattningshavare, har hon ej heller rätt till tjänstepension.

Olägenheten med den osäkra ställning, de extra biträdena vid domkapitlen intaga, gör sig i detta fall starkt gällande.

Deras ställning är ock ofördelaktigare än den, som andra med dem jämförliga biträden vid övriga statens verk — t. ex. vid länsstyrelserna — innehava. Under det att dessa senare biträden fått sin tjänsteställning definitivt ordnad och därmed beretts ordinarie anställning, har frågan om fastare anställning åt de extra biträdena vid domkapitlen ännu icke blivit löst utan äro de fortfarande extra befattningshavare. Visserligen är nämnda fråga numera föremål för av Eders Kungl. Maj:t anbefalld utredning, men då sistberörda biträden utföra arbete i statens tjänst jämförligt med det, som åligger ifrågakomna biträden vid andra statens verk, och under i det stora hela enahanda förhållanden, måste de givetvis — och ej utan fog — finna sina intressen hittills mindre väl tillgodosedda.

Även om avsaknaden av ordinarie anställning jämväl under vanliga förhållanden har sina påtagliga nackdelar, bliver dock risken av den osäkra ställningen än mer kännbar, då hälsan sviker. Det är obestridligen en hård lott att — såsom Anna Blomberg — efter långvarig och väl vitsordad tjänstgöring, med brutna krafter stå ensam utan rätt till hjälp från något håll — om hon ej möjligen kan vara berättigad till understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913. Tyngre måste ock denna lott kännas vid tanken på att, om hon blott haft motsvarande anställning vid ett annat statens verk, förhållandena — till hennes fördel — varit helt annorlunda.

Statskontoret har den 24 november 1925 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört:

De ömmande omständigheter, som här föreligga, synas statskontoret tala för att åt sökanden utverkas någon pension av statens medel till hjälp under hennes återstående livstid.

Vid bestämmande av beloppet av den ifrågasatta pensionen synes det ligga närmast till att som utgångspunkt taga arvodet vid sökandens tjänst, 1,800 kronor. Av detta belopp torde i anslutning till pensionslagens föreskrifter två tredjedelar, eller 1,200 kronor, få anses motsvara pensionsunderlag. Denna summa torde likväl böra reduceras med en tredjedel med hänsyn därtill att pensionsavgifter icke blivit erlagda. Man kommer då till ett hel pension för sökanden motsvarande belopp av 800 kronor. Emellertid har sökanden icke varit anställd i statens tjänst under så lång tid, som erfordras för att ordinarie kvinnlig tjänsteman i motsvarande ställning skall komma i åtnjutande av hel pension, 30 år; i själva verket omfattar sökandens anställningstid endast 24 år. Pension åt henne synes därför böra bestämmas till $\frac{24}{30}$ av 800 kronor, eller 640 kronor. Omregleras detta belopp enligt bestämmelserna om ny pension i nådiga kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280), kommer man till ett belopp av 1,044 kronor, som statskontoret i underdånighet hemställer måtte utverkas i pension åt sökanden.

Departementschefen.

Med hänsyn till Anna Blombergs relativt låga levnadsålder samt därtill, att hon under de senare åren endast kortare tider varit i tjänst, har jag

visserligen varit tveksam, huruvida jag skulle förorda nu ifrågavarande framställning. Å andra sidan har jag funnit mig böra taga största möjliga hänsyn till de särskilt ömmande omständigheter, som i detta fall föreligga. Här är fråga om en statstjänare, som efter ett med plikttrohet utfört arbete på grund av sjukdom och bristande tillgångar är oförmögen att bestrida kostnaderna för sitt livsuppehälle. Då vidare Anna Blombergs tjänstgöring blivit synnerligen väl vitsordad, har jag ansett mig böra tillstyrka, att pension beredes henne. I fråga om pensionsbeloppets storlek har jag intet att erinra mot vad statskontoret därutinnan anfört. Såsom framgår av statskontorets yttrande är pensionen beräknad till reglerat belopp; och bör följaktligen till densamma ej komma annan förhöjning än dyrtidstillägg enligt de reducerade grunderna. På grund av vad i ärendet förekommit, anser jag mig kunna utgå från att Anna Blomberg av domkapitlet beviljas entledigande från sin tjänst med utgången av juni 1926.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva

att extra biträdet vid domkapitlet i Härnösand Anna Blomberg må från och med den 1 juli 1926 under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av 1,044 kronor.

2:o.

Ang. pension åt vaktmästaren M. Henrikson.

I skrivelse den 20 januari 1926 har domkapitlet i Lund anhållit, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga erforderliga åtgärder för beredande av pension åt vaktmästaren vid domkapitlet Mårten Henrikson från och med budgetåret 1926—1927 med ett belopp, uppgående till det, vartill Henriksons sammanlagda avlöningsförmåner för närvarande uppginge, eller till 1,450 kronor.

Vid skrivelsen funnos fogade åldersbetyg, utvisande, att Henrikson är född den 6 november 1850, samt läkarbetyg, varav inhämtas, att han på grund av sjukdom (cardioarteriosclerosis) är för framtiden oförmögen att fullgöra sin tjänst.

Till stöd för ansökningen har domkapitlet anfört, bland annat, följande:

Henrikson har sedan år 1884 varit anställd såsom domkapitlets vaktmästare och uppehållit denna sin befattning ända tills för någon tid sedan, då han nödgats upphöra därmed på grund av sin hjärtsjukdom. Under denna sin långa tjänstetid har Henrikson ådagalagt duglighet, trohet och redlighet samt förvärvat sig domkapitlets aktning och förtroende.

Henriksons lön har sedan år 1922 utgått med 1,350 kronor, varutöver han från och med budgetåret 1924—1925 åtnjutit tillfällig löneförbättring med 100 kronor årligen.

I det av statskontoret med anledning av nådiga brevet den 12 december 1924 uppgjorda förslaget till provisorisk löneregler beträffande biträdes- och vaktmästarpersonalen vid domkapitlen och Stockholms stads konsistorium m. m. har Henrikson föreslagits placerad i 5:e lönegraden, avd. B av

det för reglerade verk gällande avlöningsreglementet. Tjänstepensionsunderlaget utgör för nämnda lönegrad 1,644 kronor, vilket belopp väl enligt domkapitlets förmenande skulle ha till Henrikson utgått, därest reglering av lönerna i överensstämmelse med ovannämnda avlöningsreglemente kommit till stånd.

I ärendet har statskontoret den 27 januari 1926 avgivit utlåtande och därvid anfört:

I likhet med domkapitlet anser statskontoret goda skäl föreligga för beredande av pension av statsmedel åt vaktmästaren vid domkapitlet M. Henrikson, som uppnått 75 års ålder samt i mera än 41 år innehaft sin anställning vid domkapitlet.

Vad pensionsbeloppet beträffar torde vid framställning till riksdagen om beviljande av pension numera böra uppmärksammas, hurusom i de bestämmelser om ny pension, som av 1925 års riksdag godkänts samt till efterrättelse meddelats i Kungl. Maj:ts kungörelse den 18 juni 1925 (nr 280), förutsättes, att pensioner, som av riksdagen komma att beviljas efter år 1925, till beloppet så avpassas, att de kunna betraktas såsom nyreglerade, och alltså icke berättiga till annan tilläggsförmån än dyrtidstillägg enligt de för sådant tillägg till tjänstepension efter den 1 juli 1925 gällande grunder.

Domkapitlet har nu föreslagit, att pensionsbeloppet måtte bestämmas till 1,450 kronor eller till det belopp, vartill Henriksons löneförmåner, med undantag av dyrtidstillägg, senast uppgått. Statskontoret, som vill erinra om att vaktmästare och därmed jämställda befattningshavare, som beviljats pension efter beslut av riksdagen, plägat tillerkännas sådan förmån med 1,100 kronor för år, kan för sin del icke tillstyrka ett så högt pensionsbelopp, som domkapitlet ifrågasatt. Därest man vid beloppets bestämmande utgår från nyssnämnda summa, 1,100 kronor, skulle vid tillämpning av de utav 1925 års riksdag godkända grunderna för pensionering av f. d. befattningshavare, härtill läggas dels pensionstillägg, 180 kronor, dels förhöjning I, 229 kronor, dels ock förhöjning II, 75 kronor. Med hänsyn tagen jämväl till nämnda belopp skulle pensionen komma att uppgå till 1,584 kronor.

Vid det förhållande att Henrikson icke uppburit avlöning till fullt samma belopp, som i allmänhet utgår till icke-ordinarie vaktmästare med full tjänstgöring, synes emellertid pensionsbeloppet böra avrundas till 1,500 kronor.

Departementschefen.

Henriksons långa och väl vitsordade tjänstgöring samt hans höga levnadsålder synas mig väl motivera, att pension beredes honom. Jag vill därför understödja den av domkapitlet gjorda och av statskontoret tillstyrkta framställningen därom. I fråga om det reglerade beloppet av ifrågavarande pension, vilken torde böra utgå från allmänna indragningsstaten, har jag intet att erinra mot vad statskontoret därutinnan föreslagit.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att vaktmästaren vid domkapitlet i Lund Mårten Henrikson må från och med den 1 juli 1926 under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 1,500 kronor.

3:o.

Pension åt bibliotekarien Sigrid Amalia Leijonhufvud.

I underdånig skrivelse den 6 november 1925 har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärd för att bibliotekarien hos akademien Sigrid Amalia Leijonhufvud måtte beredas årlig pension å 2,500 kronor att av henne åtnjutas fr. o. m. månaden näst efter den, under vilken entledigande från hennes befattning hos akademien kunde komma att beviljas.

Akademien har därvid till en början omförmält, att Sigrid Amalia Leijonhufvud hos akademien anmält sin avsikt att under år 1926 begära entledigande från sin befattning, då hon på grund av nedsatta kroppskrafter icke längre utan stora svårigheter ansåge sig kunna bestrida sin tjänst; och hade hon därvid tillika hemställt att komma i åtnjutande av pension.

Till stöd för sin framställning har akademien anfört följande:

Fröken Leijonhufvud, som är född den 5 juli 1862, innehade under åren 1892—1909 anställning som lärarinna vid Åhlinska skolan i Stockholm. Jämsides härmed antogs hon i februari år 1901 till innehavare av den bibliotekariebefattning hos vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, vilken hon alltfort bestrider. Under hela sin långa tjänstetid har fröken Leijonhufvud utfört sitt arbete på ett i allo synnerligen tillfredsställande sätt, ett arbete, vilket i betraktande av dels bibliotekets storlek — det har enligt en nyligen gjord uppskattning en omfattning av 47,000 à 48,000 band — dels bibliotekets karaktär av vetenskapligt specialbibliotek, som i avsevärd utsträckning anlitas av andra institutioner och av allmänheten, ställer stora krav på befattningens innehavare. Att närmare specificera de i vården av detta bibliotek ingående göromålen torde icke vara påkallat. Det förtjänar emellertid omnämnas, att fröken Leijonhufvud fullföljt den på sin tid av G. E. Klemming påbörjade katalogiseringen av akademiens handskriftssamling, vilken därigenom gjorts i högre grad tillgänglig för forskningen, liksom det även bör framhållas, att fröken Leijonhufvud genomfört signeringssystem för boksamlingen. Hon har därjämte haft att sköta en mycket omfattande korrespondens med de omkring 800 vetenskapliga sällskap, med vilka akademien står i bytesförbindelse. Hennes årliga lön, som tidigare utgick med olika belopp, bestämdes från och med 1907 till 1,500 kronor. År 1909, då hon lämnade sin lärarinnetjänst för att helt ägna sig åt biblioteksgöromålen, fastställdes lönen till 2,500 kronor, vilket belopp utgick till och med 1920. År 1921 utgjorde lönen 2,600 kronor jämte tillfällig löneförbättring 650 kronor eller tillhopa 3,250 kronor. Från och med år 1910 har hennes dagliga tjänstgöring enligt akademiens bestämmande utgjort 5 timmar. För närvarande åtnjuter fröken Leijonhufvud jämlikt nådigt beslut den 17 februari 1922 ett årligt arvode å 3,800 kronor för 5 timmars daglig tjänstgöring, å vilket arvode dyrtidstillägg i vanlig ordning utgår. Enligt nådigt beslut den 13 oktober 1922 gälla därjämte bestämmelserna i 1 avd. 2 kap. av kungörelsen den 31 december 1921 (nr 778) i tillämpliga delar i avseende å bibliotekarien Leijonhufvud.

Visserligen föreligga icke i nu förevarande fall de förutsättningar, som regelmässigt krävas för att komma i åtnjutande av pension. På grund av fröken Leijonhufvuds långvariga tjänstetid i det allmännas tjänst synas dock billighetsskäl tala för att pension av statsmedel beredes henne, då hon

nu förklarat sig vilja avgå från sin befattning. Beträffande pensionens storlek ifrågasätter akademien, huruvida icke denna skulle kunna bestämmas till belopp, motsvarande omkring $^{2}/_{3}$ av hennes arvode eller i avrundat tal till 2,500 kronor.

Över framställningen har statskontoret den 31 december 1925 avgivit utlåtande och därvid anfört följande:

Statskontoret finner det billigt att, då bibliotekarien Leijonhufvud under år 1926 ämnar avgå från tjugufemårig, utmärkt väl vitsordad verksamhet hos vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, staten beviljar henne någon pension att utgå under hennes återstående livstid.

Vid bestämmande av beloppet av sagda pension torde, på sätt i liknande fall brukat äga rum, grunderna i pensionslagen för civila tjänstinnehavare böra tillämpas. Om man därför utgår från det med bibliotekarietjänsten förenade arvodet, 3,800 kronor, skulle pensionsunderlaget utgöra $^{2}/_{3}$ härav eller 2,533 kronor. I förevarande fall kunna emellertid åberopas endast 25 tjänstår för pension, under det att för full pension åt ordinarie kvinnlig tjänsteman som regel fordras 30 tjänstår. I anledning härav synes pensionen böra utgöra $^{25}/_{30}$ av pensionsunderlaget, eller sålunda 2,111 kronor. I enlighet med förfarandet med riksdagspensioner av liknande slag, exempelvis den av 1925 års riksdag beviljade pensionen åt förste amanuensen L. G. Strömsten (prop. 136 p. 1, skr. 134 s. 8), torde sagda belopp dock böra undergå någon reduktion i anledning därav, att pensionsavgifter icke blivit erlagda. Statskontoret får därför föreslå, att den ifrågasatta pensionen bestämmes till 1,992 kronor. Då man vid förestående beräkning utgått från reglerad avlöning, får också den föreslagna pensionen karaktären av reglerad pension. Den torde böra beviljas att utgå från och med dagen näst efter avsked från tjänsten.

Departementschefen.

Den av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien gjorda framställningen synes mig vara i hög grad behjärtansvärd. Statskontorets förslag ifråga om pensionens belopp och den tidpunkt, från vilken pensionen bör utgå, vill jag biträda. Av statskontorets beräkningar framgår, att den ifrågasatta pensionen är föreslagen till reglerat belopp, varå dyrtidstillägg bör utgå enligt de reducerade grunderna.

Jag får sålunda hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att bibliotekarien hos vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien Sigrid Amalia Leijonhufvud må från och med dagen näst efter den, å vilken entledigande från hennes befattning hos akademien kan komma att beviljas, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 1,992 kronor.

4:o.

Pension åt f. d. professorn vid

I en av akademien för de fria konsterna med yttrande den 31 oktober 1925 till Kungl. Maj:t överlämnad ansökning har f. d. professorn vid konst-

konsthögskolan C. A. A. Grundströms änka.

högskolan Claes Axel Amos Grundströms änka, Carolina Grundström, född Assur, anhållit, att Kungl. Maj:t ville åt henne utverka pension av allmänna medel till det belopp, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt.

Såsom grund för denna anhållan åberopar änkefru Grundström det förhållandet, att hennes man vid den tid, då konsthögskolans befattningshavare erhöllo delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa, överskridit 60 års ålder och därför enligt kassans reglemente ej kunde vinna inträde i densamma. Hon ägde således ej uppbära pension därifrån.

Ansökningen åtföljdes av åldersbetyg, utvisande, att änkefru Grundström är född den 1 december 1860, samt av avskrift av boupptecknin efter f. d. professorn Grundström, varav inhämtas att han vore född den 5 december 1844 och avlidit den 2 juni 1925 samt att behållningen i boet utgjorde 31,463 kronor 42 öre. Av en likaledes ansökningen bifogad tjänsteförteckning för Grundström framgår, att han erhållit avsked med pension den 1 juni 1912.

Konstakademien erinrar i sitt ovanberörda yttrande om Grundströms långa och sällsynt nitiska verksamhet vid det under akademiens överinseende ställda läroverket, där han under mer än 30 år varit professor i byggnadskonst. Under denna tid — fortsätter akademien — hade, väl rustad för sitt kall, utgått en talrik skara elever från denna skola och bland dem flera av de män, som inbringat den moderna svenska arkitekturen internationellt erkännande som en av samtidens främsta. Från dessa lärjungar hade ock vittnats om den grundläggande betydelse, Grundströms undervisning haft för deras utveckling till självständiga konstnärspersonligheter. Denna lärargärning, för vilken Grundström uppburit en jämförelsevis blygsam ersättning i sin lön, hade så helt tagit hans krafter i anspråk, att han icke hunnit genom enskild arkitektverksamhet eller genom annat arbete förmera sina inkomster. Av den boupptecknin, som bilagts fru Grundströms ansökan, framginge ock, att den framlidne icke samlat förmögenhet, som kunde trygga hans efterleverskas existens. Akademien ansåge sig böra påpeka, att t. ex. en i boupptecknin som tillgång upptagen, till 5,500 kronor värderad samling av diverse studier, fotografier och böcker endast med största ovisshet kunde antagas vid en realisation inbringa det åsatta värdet.

Statskontoret har den 5 december 1925 avgivit yttrande i ärendet och därvid anfört:

Delaktighet i civilstatens änke- och pupillkassa bereddes konsthögskolans befattningshavare först med högskolans uppförande å ordinarie stat den 1 januari 1908. Vid berörda tidpunkt hade emellertid professorn Grundström överskridit 60 års ålder, varför han icke kunde vinna inträde i berörda kassa.

Statskontoret tillåter sig erinra, att Kungl. Maj:t vid skilda tillfällen under liknande omständigheter hos riksdagen utverkat pensioner åt efterlevande efter statstjänstemän i fall där behov av understöd ansetts föreligga. I förevarande fall uppvisar visserligen dödsboet en behållning av över 30,000

kronor, men härav äro endast 15,000 kronor placerade i sådana förmögenhetsobjekt, som kunna giva någon avkastning. Billighetsskäl synas därför tala för beviljande av det begärda understödet.

Vad beträffar beloppet av den nu ifrågasatta pensionen får statskontoret erinra, att änkor i liknande ställning förut tilldelats pension med 1,000 kronor (professorn A. G. Nathorsts änka, riksdagens skrivelse nr 196/1921, punkt 2; professorn N. Ekholms änka, riksdagens skrivelse nr 108/1924 punkt 13 a). Därest pension till sagda belopp regleras i enlighet med vad statskontoret i underdånigt utlåtande den 14 november 1925 föreslagit beträffande ifrågasatta pensioner åt änkor efter vissa daglönare vid marinen, skulle densamma komma att utgöra 1,128 kronor. Å denna pension skulle då dyrtidstillägg utbetalas endast efter de reducerade grunderna.

Med stöd av det anförda får statskontoret i underdånighet hemställa, att åt sökanden måtte utverkas en pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 1,128 kronor årligen att utgå från och med den 1 juli 1925.

Departementschefen.

I anslutning till vad riksdagen vid olika tillfällen under liknande omständigheter medgivit synes mig pension böra beredas änkefru Grundström. Mot vad statskontoret föreslagit har jag intet att erinra, vare sig i fråga om pensionens belopp eller beträffande den tidpunkt, från vilken pensionen bör utgå. Av statskontorets beräkningar framgår, att i den ifrågasatta pensionen är föreslagen till reglerat belopp och att följaktligen dyrtidstillägg å densamma bör utgå enligt de reducerade grunderna.

Jag får sålunda hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva

> att f. d. professorn vid konsthögskolan Claes Axel Amos Grundströms änka Carolina Grundström, född Assur, må från och med den 1 juli 1925 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver ogift, å allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 1,128 kronor.

5:o.

Pension åt vice professorn vid konsthögskolan A. Tallberg.

I skrivelse den 31 oktober 1925 har akademien för de fria konsterna gjort framställning om beredande av pension av statsmedel åt läraren i etsning vid konsthögskolan vice professorn Axel Tallberg, som den 23 september 1925 uppnått 65 levnadsår, att utgå så snart han lämnat sin tjänst som lärare i etsning, och har akademien föreslagit att pensionen icke måtte utgå med lägre belopp än det, som tillkomme konsthögskolans lärare i målning, teckning och skulptur.

Tallberg, vars avlöning vid konsthögskolan utginge i form av arvode, hade hos akademien anhållit, att akademien ville hos Kungl. Maj:t utverka framställning till riksdagen om pension åt honom vid avgången från hans befattning eventuellt efter utgången av läroåret 1925—1926.

Till stöd för sin framställning har akademien anfört bland annat följande:

Att professor Tallberg har fog för sin begäran torde framstå i full evidens vid en återblick på hans verksamhet och dennas betydelse för grafiken i Sverige under de senaste decennierna.

Det var på Tallbergs initiativ, som i mars 1895 en etsningskurs inrättades under akademiens beskydd och med dess ekonomiska stöd. Betydelsen för den moderna svenska etsningskonsten av denna kurs är allmänt känd och erkänd — den bildar utgångspunkten för en ny blomstring på detta område. Akademien har vid flera tillfällen vitsordat det entusiastiska och uppoffrande arbete, som Tallberg nedlade vid detta företag och som fort visade sig bära rika frukter, främst i ett livligt intresse hos våra konstnärer, äldre och yngre, för etsningskonstens olika grenar. Emellertid dröjde det länge, innan skolan fick fast grund och tryggad existens, och det var till stor del alltjämt Tallbergs hängivenhet för sitt lärarekall och hans förmåga att intressera andra, som höll skolan vid liv, om ock under blygsamma former och villkor. Själv inhöstade Tallberg ej några gyllene skördar på företaget. Till denna första under en del av vårterminen 1895 samt hela läroåret 1895—1896 pågående kurs voro i sin helhet 1,700 kronor anslagna, dels av akademiens fondmedel, dels av föreningen för grafisk konst och generalstabens litografiska anstalt, och det allra mesta av de tillgängliga medlen torde ha tagits i anspråk för anskaffande av materialier m. m. Sedan denna kurs upphört, fortsatte Tallberg, tidvis i lokal som akademien upplät, sin undervisning, och den enda ersättning av allmänna medel, som han härför åtnjöt, var ett av de på akademiens stat uppförda konstnärsarvodena, som på den tiden utgjorde 600 kronor om året. Sådant arvode uppbar Tallberg under tiden 1 mars 1898—1 juni 1904 och under tiden 1 oktober 1904—1 oktober 1907. Med arvodet följde skyldighet att lämna kostnadsfri undervisning i etsning.

Först från och med den 1 januari 1909 uppfördes en fast etsningsskola i akademiens stat, och Tallberg kallades helt naturligt till dess förste lärare, på vilken post han sedan dess oavbrutet verkat med otröttat nit och intresse. De av läroverkets direktörer årligen avgivna berättelserna lämna vitsord härom, liksom om det till allt vidare kretsar spridda intresset för skolans verksamhet. Enligt i dessa berättelser lämnade uppgifter har medeltalet elever i etsningsskolan sedan år 1909 varit 42, av vilka i medeltal 25 varit f. d. elever vid konsthögskolan eller andra yngre och äldre konstnärer, ett vittnesbörd om Tallbergs beredvillighet att vida utöver tjänsteåliggandet göra sin erfarenhet och tekniska kunnighet fruktbärande.

Det i 1908 års stat uppförda arvodet för etsningsskolans lärare var 2,400 kronor, och vid detta belopp bibehölls det, tills en framställning från akademien i underdånig skrivelse den 11 november 1919 föranledde Kungl. Maj:t att hos riksdagen begära arvodets höjande till 5,000 kronor, varmed det ock utgått från den 1 januari 1921. I sin motivering för ovannämnda framställning påpekade akademien, huru de för lektionerna fastställda sex timmarna i veckan faktiskt utgöra blott en ytterst ringa del av den tid läraren har måst ägna åt skolan med dess många elever. »Han måste ständigt övervaka studiet i skolan, följa elevens arbete från början till slut. Den ytterst omfattande och olikartade grafiker-tekniken erbjuder varje elev, i synnerhet under de första läroåren, alltjämt återkommande svårigheter, som icke kunna övervinnas, om icke en kunnig och erfaren lärare under det dagliga arbetet så gott som när som helst finnes till hands. Hans arbetstid i skolan har därför alla dagar i veckan måst utsträckas till 5 à 6 timmar om dagen. Såsom en låg medelsiffra kan sättas 24 timmar i veckan.»

Det är under sådana förhållanden ganska självfallet, att det icke blivit mycken tid och kraft över för läraren till förvärvsarbete vid sidan av läraregärningen.

Statskontoret har den 21 november 1925 yttrat sig i ärendet och därvid anfört:

Kungl. Maj:t och riksdagen hava i ett stort antal fall behjärtat framställningar om pension å allmänna indragningsstaten åt befattningshavare i statens tjänst, som icke innehaft ordinarie anställning och därför icke kunnat bliva delaktiga av pension jämlikt föreskrifterna i civila pensionslagen. Vid sådant förhållande synes det skäligt, att jämväl åt vice professorn Tallberg beredes någon pension, då han nu, vid uppnåendet av den ålder, vid vilken ordinarie professor vid konsthögskolan är skyldig att avgå från tjänsten, önskar lämna en långvarig och väl vitsordad tjänstgöring vid sagda högskola.

Vid bestämmandet av beloppet av den ifrågasatta pensionen synes man kunna utgå från beloppet av den pension, som tillkommer professorerna i målning, teckning och arkitekturhistoria vid konsthögskolan. Pensionsunderlaget för sådan befattningshavare är 3,500 kronor och hel pension uppgår till samma belopp. Dylik pension skall emellertid regleras jämlikt föreskrifterna i nådiga kungörelsen nr 280/1925 och utgår såsom ny pension enligt sagda kungörelse med 4,080 kronor för år räknat. I nu förevarande fall hava dock pensionsavgifter icke blivit erlagda, varför en reduktion av sistberörda pensionsbelopp torde böra ske med en tredjedel av beloppet, varefter återstå 2,720 kronor. Fråga är om ej ytterligare reduktion borde äga rum, då Tallberg icke innehaft anställning i statens tjänst under så lång tid, som ordinarie professor vid konsthögskolan måste kunna åberopa för att komma i åtnjutande av hel pension, nämligen 25 år. Då emellertid Tallbergs undervisning i etsning bedrivits under många år före dess införlivande med konsthögskolans kurser och därunder åtnjutit konstakademiens beskydd och ekonomiska stöd, synes av berörda tid kunna räknas Tallberg tillgodo så många år, att hans för pension beräkneliga tjänstetid uppgår till de föreskrivna 25 åren. — Statskontoret vill därför för sin del stanna vid ovannämnda belopp av 2,720 kronor såsom skälig pension åt Tallberg, dock att — i enlighet med gällande föreskrifter om pension i nådiga kungörelsen nr 456/1921 — en avrundning uppåt till närmaste med tolv delbara tal bör äga rum och pensionen sålunda fastställas till 2,724 kronor.

Då den sålunda ifrågasatta pensionen är avpassad i enlighet med föreskrifterna om ny pension i nådiga kungörelsen nr 280/1925, bör någon förhöjning i densamma givetvis icke förekomma; och får statskontoret i denna fråga hänvisa till innehållet i sitt den 2 sistlidna september avgivna utlåtande angående pension åt f. d. skomakeriförmannen J. E. Nydén.

Departementschefen.

I likhet med akademien och statskontoret finner jag skäligt att åt Tallberg beredes pension vid avgången ur statstjänst, ehuru han icke varit ordinarie tjänsteman. Jag får härvid erinra, att det förslag till löneregleringen för befattningshavare vid akademien för de fria konsterna med konsthögskolan, vilket i statsverkspropositionen förelagts innevarande års riksdag, upptager lärarbefattningen i etsning såsom en ordinarie tjänst. Mot det av

statskontoret föreslagna reglerade beloppet av pensionen, vilken torde böra upptagas å allmänna indragningsstaten, har jag intet att erinra. Pensionen bör utgå från och med månaden näst efter den, då Tallberg frånträder sin befattning.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

att läraren i etsning vid konsthögskolan, vice professorn Axel Tallberg må från och med månaden näst efter den, varunder han frånträder sin befattning vid konsthögskolan, under sin återstående livstid uppbära å allmänna indragningsstaten en årlig pension till belopp av 2,724 kronor.

6:o.

Reglering av arvodet åt assistenten å det fysikaliskt-kemiska laboratoriet vid Uppsala universitet.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1924 års riksdag till arvode till en assistent å det fysikaliskt-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala på allmänna indragningsstaten från och med budgetåret 1924—1925 ett årligt belopp av 2,500 kronor. Detta belopp bestämdes i anslutning till vad som då tillkom övriga assistenter vid andra universitetsinstitutioner i såväl Uppsala som Lund.

Vid den lönereglering, som 1925 års riksdag beslöt ifråga om olika befattningshavare vid universiteten, höjdes assistentarvodena à 2,500 kronor till 3,600 kronor. I de framställningar, som lågo till grund för Kungl. Maj:ts proposition i ämnet, var emellertid ej berörd frågan om arvodet till assistenten vid fysikaliskt-kemiska laboratoriet, vadan alltså denne genom den från och med 1 juli 1925 gällande nya löneregleringen råkat komma i en sämre ställning än övriga assistenter.

I skrivelse till matematisk-naturvetenskapliga sektionen vid universitetet har nu föreståndaren för ifrågavarande laboratorium, professorn Th. Svedberg hemställt om utverkande av höjning av berörda arvode från 2,500 kronor till 3,600 kronor ävensom att denna höjning måtte vidtagas redan från och med budgetåret 1925—1926, då det syntes billigt, att denne assistent erhölle arvodeshöjning samtidigt med övriga assistenter. Svedberg framhåller, att assistentens tjänstgöring är av lika stor omfattning som övriga assistenters och att densamma enligt av kanslern fastställd instruktion omfattade biträde åt professorn vid alla dennes arbeten å laboratoriet ävensom att i samarbete med professorn utföra vetenskapliga undersökningar.

Framställningen tillstyrkes av sektionen och det större akademiska konsistoriet, och i skrivelse den 29 september 1925 har kanslern hemställt om proposition i ämnet till riksdagen, dock att arvodesförhöjningen måtte räknas från och med budgetåret 1926—1927.

Att nu ifrågavarande assistentarvode icke blev reglerat i samband med 1925 års lönereglering för universitetet, berodde, såsom jag antytt, därpå, att frågan härom ej berördes i de framställningar, som då förelågo. Då emellertid detta arvode från början sattes till ett belopp, som motsvarade övriga assistentarvoden vid universitetet, och någon skillnad i avseende å kompetens och arbetsuppgifter icke förefinnes mellan denne assistent och universitetets övriga assistenter, finner jag billigt att ifrågavarande arvode nu varder reglerat. Departementschefen.

Jag finner det vidare skäligt, att denna arvodesreglering anses träda i kraft redan från och med budgetåret 1925—1926 och hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att från och med budgetåret 1925—1926 höja det till arvode till en assistent å det fysikaliskt-kemiska laboratoriet vid universitetet i Uppsala å allmänna indragningsstaten utgående årliga anslaget från 2,500 kronor till 3,600 kronor.

7:o.

Ang. pension åt förra städerskan vid högre lärarinneseminariet Maria Olsdotter Kilfeldt.

Hos Kungl. Maj:t har rektor vid högre lärarinneseminariet gjort framställning om pension åt förra städerskan vid seminariet Maria Olsdotter Kilfeldt.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Maria Kilfeldt, som är född den 9 februari 1848, varit anställd som städerska vid seminariet från och med höstterminen 1891 till och med vårterminen 1925 och därvid under terminerna varit upptagen med de till hennes städerskebefattning hörande göromål i genomsnitt 8½ timme dagligen samt att hon med stor plikttrohet och noggrannhet fullgjort sitt arbete. Hennes löneförmåner hava under de senaste fem åren uppgått till i medeltal 875 kronor om året, varjämte hon från och med den 1 augusti 1908, då hennes äldsta dotter förordnades till vaktmästare och portvakt vid seminariet, haft förmånen att tillsammans med nämnda dotter hava fri bostad inom seminariets lokaler.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 31 december 1925 hemställt om utverkande av pension åt Maria Kilfeldt från och med den 1 juli 1925.

I utlåtande den 23 januari 1926 har statskontoret tillstyrkt framställningen och föreslagit, att pensionen måtte utgå med ett belopp av 660 kronor, vilket beräknats efter de i kungörelsen den 18 juni 1925 (Nr 280) angivna grunderna för bestämmandet av nyreglerad pension.

Riksdagen har i en del fall beviljat pensioner åt städerskor vid allmänna läroverk. Vad ifrågavarande städerskebefattning vid högre lärarinneseminariet beträffar, synes den vara fullt lika krävande som liknande befattningar vid de allmänna läroverken. Med hänsyn till längden av den dagliga arbetstiden, kan den ej heller vara att betrakta som en bisyssla. Maria Kilfeldt, som lämnat sin befattning efter 34 års arbete i statens tjänst, Departementschefen.

synes mig därför böra tillerkännas statspension. Mot det av statskontoret föreslagna pensionsbeloppet, som beräknats efter grunderna för nyreglerade pensioner, har jag intet att erinra. Dyrtidstillägg å pensionen bör givetvis utgå enligt de reducerade grunderna.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förra städerskan vid högre lärarinneseminariet Maria Olsdotter Kilfeldt må, räknat från och med den 1 juli 1925, under sin återstående livstid, så länge hon lever ogift, från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 660 kronor.

8:o.

Ang. pension åt läroverksvaktmästaren J. A. Johnsson.

Hos Kungl. Maj:t har rektor vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm gjort framställning om pension åt gymnastikvaktmästaren och gårdskarlen vid läroverket Johan August Johnsson från och med den 1 juli 1926.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Johnsson, som är född den 9 november 1859, varit anställd vid läroverket i nämnda egenskap sedan den 1 juli 1899 samt att han tjänstgjort oavbrutet och vid sin tjänstgöring städse ådagalagt största nit, tjänstvillighet och redbarhet samt aldrig svikande omtanke om läroverkets bästa, varjämte han fört en hedrande vandel. Johnssons nuvarande löneförmåner äro kontant årlig lön å 2,136 kronor med dyrtidstillägg såsom till befattningshavare vid oreglerat verk samt bostad med bränsle och lyse. Enligt läkarbetyg lider Johnsson av höggradig kronisk dövhet.

Skolöverstyrelsen har i utlåtande den 5 december 1925 hemställt om utverkande av pension åt Johnsson vid hans avgång från tjänsten. Pensionen borde, med hänsyn till att Johnsson vid avskedstagandet torde komma att innehava en tjänstetid av 27 år, utgå med $^{27}/_{30}$ av det belopp, varmed full pension till motsvarande personal utginge. Då pension till läroverksvaktmästare enligt äldre grunder utgått med 1,100 kronor, borde Johnsson erhålla pension å 990 kronor.

I utlåtande den 20 januari 1926 har statskontoret tillstyrkt framställningen och föreslagit, att pensionen måtte utgå med ett belopp av 1,440 kronor, vilket motsvarade en äldre pension å 990 kronor jämte pensionstillägg och pensionsförhöjning.

Departementschefen.

Riksdagen har i ett flertal fall beviljat pensioner åt läroverksvaktmästare. Även åt Johnsson synes pension böra beredas, när han avgår från sin befattning. Det av statskontoret föreslagna reglerade pensionsbeloppet motsvarar förut beviljade pensioner åt läroverksvaktmästare, varför jag icke har något att

erinra mot statskontorets förslag. Dyrtidstillägg å pensionen bör givetvis utgå enligt de reducerade grunderna.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

> att vaktmästaren vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm Johan August Johnsson må från och med månaden näst efter den, under vilken avgång från hans innehavande befattning äger rum, dock tidigast från och med den 1 juli 1926, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 1,440 kronor.

9:o.

Ang. understöd åt vaktmästaränkan Johanna Dahl.

Hos skolöverstyrelsen har vaktmästaränkan Johanna Olofsdotter Dahl, född Dimberg, anhållit att komma i åtnjutande av pension. Av handlingarna i ärendet framgår följande.

Johanna Dahl är född den 8 februari 1860 och änka efter den 28 oktober 1924 avlidne maskinisten vid Kungsholms realskola i Stockholm August Andersson Dahl, vilken från år 1907 till sin död varit anställd vid nämnda läroverk. Under nämnda tid har Johanna Dahl biträtt sin man med den honom åliggande städningen inom läroverksbyggnaden. Hon är mindre bemedlad och lider av neurasteni och nedsatta kroppskrafter.

Skolöverstyrelsen hemställer i skrivelse den 2 juli 1925, att Johanna Dahl måtte beredas ett årligt understöd av 300 kronor å allmänna indragningsstaten från och med den 1 november 1924 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver ogift. Statskontoret, som den 13 juli 1925 yttrat sig i ärendet, har förklarat sig icke vilja motsätta sig, att pension i enlighet med vad från överstyrelsens sida föreslagits utverkas åt Johanna Dahl.

Departementschefen.

Riksdagen har tidigare i åtskilliga fall tilldelat änkor efter läroverksvaktmästare understöd från anslaget till allmänna indragningsstaten. Det nu föreslagna beloppet 300 kronor årligen har senast av 1925 års riksdag tillerkänts änkan efter en läroverksvaktmästare. Vid den reglering av samtliga tjänstepensioner, som ägt rum enligt beslut av 1925 års riksdag, förutsattes emellertid, att alla de tjänstepensioner, som efter år 1925 komme att beviljas, fastställdes till reglerade belopp. Jämväl nu ifrågavarande understöd synes mig böra fastställas till ett reglerat belopp, varå givetvis det reducerade dyrtidstillägget skall utgå. En oreglerad änkepension å 300 kronor motsvaras av en reglerad pension å 447 kronor eller efter avrundning till närmast lägre med 12 delbart tal, 444 kronor, med vilket belopp nu ifrågavarande understöd alltså bör utgå. Understödet bör utbetalas för tiden från och med den 1 november 1924.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att förre vaktmästaren vid Kungsholms realskola i Stockholm August Andersson Dahls änka Johanna Olofsdotter Dahl, född Dimberg, må från och med den 1 november 1924 under sin återstående livstid, så länge hon förbliver ogift, å allmänna indragningsstaten uppbära ett årligt understöd av 444 kronor.

10:o.

Ang. pension åt läroverksvaktmästaren B. Leijon.

Hos Kungl. Maj:t har rektor vid högre allmänna läroverket i Hälsingborg gjort framställning om pension åt vaktmästaren vid nämnda läroverk Bengt Leijon.

Av handlingarna i ärendet inhämtas, att Leijon, som är född den 17 september 1854, oavbrutet tjänstgjort vid läroverket alltsedan höstterminen 1876 ävensom att Leijon under hela sin tjänstgöring vid läroverket åtnjutit fri bostad för sig och sin familj, ljus och värme samt under de senaste fem åren dessutom uppburit en avlöning av 300 kronor i månaden förutom dyrtidstillägg. Leijon har nu anhållit om entledigande från sin befattning från och med den 1 juli 1926.

Skolöverstyrelsen och statskontoret hava i respektive den 19 november 1925 och den 13 januari 1926 dagtecknade utlåtanden hemställt om utverkande av pension åt Leijon. Statskontoret har därvid föreslagit, att pensionen måtte utgå med ett belopp, motsvarande äldre pension å 1,100 kronor jämte pensionstillägg och pensionsförhöjning härå, eller sålunda sammanlagt 1,584 kronor.

Departementschefen.

I enlighet med tidigare beslut av riksdagen i fråga om pensioner åt läroverksvaktmästare synes mig pension böra beredas Leijon från och med månaden näst efter den, varunder han avgår från sin tjänst. Mot statskontorets beräkning av pensionsbeloppet, vilket efter förhöjning till reglerat belopp motsvarar förut beviljade pensioner åt vaktmästare vid allmänna läroverk, har jag intet att erinra.

Jag hemställer alltså, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen medgiva,

att vaktmästaren vid högre allmänna läroverket i Hälsingborg Bengt Leijon må från och med månaden näst efter den, under vilken avgång från hans innehavande befattning äger rum, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 1,584 kronor.

11:o.

Ang. pension åt föreläsningskonsulenten N. Lundahl.

Hos Kungl. Maj:t har skolöverstyrelsen i skrivelse den 4 november 1924 anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva, att föreläsningskonsulenten hos överstyrelsen Nils Lundahl måtte från och med månaden

näst efter den, med vilken hans förordnande som föreläsningskonsulent upphörde, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten uppbära en årlig pension av 2,500 kronor.

Skolöverstyrelsen, som vid skrivelsen fogat ansökning i ämnet från Lundahl, har till stöd för sin framställning anfört:

I sin till överstyrelsen ingivna skrivelse har Lundahl gjort framställning om erhållande av förhöjd pension och till stöd härför anfört, bland annat, att han, som från och med den 1 november 1911 haft förordnande att vara föreläsningskonsulent, först i ecklesiastikdepartementet och sedermera i skolöverstyrelsen, och som från och med år 1915 varit förordnad att hos skolöverstyrelsen vara pedagogisk inspektör över de med bidrag av statsmedel understödda uppfostringsanstalter för sinnesslöa och fallandesjuka barn samt arbetshem för sinnesslöa och fallandesjuka och under de senaste åren jämväl över statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa, måst för utövande av dessa uppdrag lämna sin lärarbefattning vid Lunds högre folkskolor med augusti månad 1915. Sedan början av september månad 1915 hade han uppburit årspension från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. med 1,800 kronor, vilken pension skulle hava blivit åtskilligt högre, därest han kvarstått i tjänst som lärare, tills de nya bestämmelserna om löner och pensioner för lärare vid högre folkskolor trätt i kraft. I skrivelsen har vidare erinrats, att Lundahls arvode som föreläsningskonsulent utgått med 2,000 kronor under de första åren och under de senaste åren utgjort 3,000 kronor ävensom att han såsom pedagogisk inspektör hela tiden uppburit ett arvode av 1,500 kronor för år. På grund av vad sålunda anförts har Lundahl, som den 23 maj 1925 fyller 67 år, anhållit, att skolöverstyrelsen ville hos Kungl. Maj:t göra framställning om höjning av den honom tillkommande pensionen med det belopp, överstyrelsen kunde finna lämpligt.

Den pensionsfråga, som genom ovan återgivna framställning blivit väckt, är av tämligen enastående art. Föreläsningskonsulenten Nils Lundahl, som nu gör framställning om beredande av statspension, har visserligen blott sedan den 1 november 1911 varit anställd i statens tjänst. Men han har dessförinnan under lång tid ägnat intresse och arbete åt verksamhet av samma art som den, som uppdragits åt honom genom hans anställning i statstjänst.

Redan år 1885 begynte Lundahl såsom föreståndare för Lunds arbetarinstitut sin verksamhet som ledare av populärvetenskaplig föreläsningsverksamhet. Från år 1894 har han deltagit i anordnandet av sommarkurserna vid Lunds universitet. Då sedermera år 1898 Centralbyrån i Lund för populärvetenskapliga föreläsningar upprättades, blev Lundahl dess föreståndare och kvarstod som sådan, tills han år 1911 förordnades till föreläsningskonsulent. Nämnda centralbyrå var den första i sitt slag i vårt land och har varit förebild för senare likartade sammanslutningar. Dess betydelse har således varit betydligt större än den att utgöra medelpunkt för den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten inom södra Sverige, en i och för sig nog så betydelsefull uppgift, då ju ifrågavarande verksamhet inom nämnda del av landet tidigast och kraftigast utvecklat sig. Den insats, Lundahl såsom centralbyråns ledare gjort för den populärvetenskapliga föreläsningsverksamhetens utveckling och lyckliga inriktning, kan utan överdrift betecknas som banbrytande, och då han 1911 utsågs till den förste innehavaren av den nyinrättade befattningen som föreläsningskonsulent, kom hans

verksamhet såsom sådan att i mycket utgöra ett utsträckande till hela landet av det arbete han sedan 13 år utfört i fråga om dess sydligare delar.

Sedan omkring 40 år har Lundahl alltså ägnat sina krafter åt den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten, och under mer än 25 år har han inom denna verksamhet intagit en central och ledande ställning, om vars stora betydelse blott en mening torde råda bland alla dem, som äga närmare kännedom härom. Härtill bör läggas, att Lundahl under ett tiotal år såsom pedagogisk inspektör för sinnesslöanstalterna i riket utövat en även på detta område synnerligen förtjänstfull och betydelsefull verksamhet. Här föreligger alltså ett arbete i det allmännas tjänst av den art, att billighet och rättvisa kräva, att detsamma vinner det erkännande, som ligger däruti, att skälig pension beredes den, som utfört det.

Hade Lundahl kunnat kvarstå vid sin befattning som lärare vid Lunds högre folkskola ytterligare tre år, hade hans pension från denna befattning, som nu utgör 1,800 kronor, kommit att uppgå till 3,000 kronor. Han har alltså för att kunna fullgöra uppdragen som konsulent för föreläsningsverksamheten och inspektör för sinnesslöanstalterna gått förlustig om ett pensionsbelopp å 1,200 kronor årligen. Detta synes först och främst böra ersättas genom statspension. Härmed torde dock icke skälig ersättning vara beredd, utan synes högre pensionsbelopp böra tillkomma honom.

Då det med hänsyn till de förhållanden, under vilka här ifrågavarande verksamhet utförts, icke synes möjligt att med utgångspunkt från de arvoden, Lundahl uppburit, verkställa någon beräkning enligt vanliga grunder av det pensionsbelopp, som kan befinnas skäligt, torde vara riktigast att på annat håll söka en jämförelsepunkt. Det har därvid synts överstyrelsen rimligt och väl motiverat att utgå ifrån att Lundahl i pensionshänseende icke bör ställas lägre än statens folkskolinspektörer. Pension för folkskolinspektör utgår med 4,300 kronor och erhålles vid uppnådda 65 levnads- och 25 tjänstår. Då Lundahl såsom nämnts från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. uppbär pension å 1,800 kronor, skulle alltså erfordras en fyllnadspension från statsverket å 2,500 kronor, för att hela pensionsbeloppet skulle bliva detsamma som folkskolinspektörs pension.

På grund av remiss har statskontoret den 31 december 1924 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört:

Då Lundahl genom att åtaga sig befattningarna såsom föreläsningskonsulent och pedagogisk inspektör över vissa uppfostringsanstalter varit nödsakad att lämna sin lärarbefattning vid Lunds högre folkskola med utgången av augusti månad 1915 samt till följd därav synes hava gått miste om den pensionsförhöjning, som ett kvarstående i lärarbefattningen ännu några år skulle hava medfört, synas goda skäl föreligga, att genom en pension för statsbefattningarna bereda Lundahl ersättning för sålunda liden förlust. Om ett belopp av 1,200 kronor beviljades honom såsom pension, skulle han i sammanlagd pensionsförmån bekomma 3,000 kronor eller samma belopp, som skulle hava tillkommit honom, därest han kvarstått i sin lärartjänst över sista löne- och pensionsregleringen. Då sistnämnda belopp torde få anses i förhållande till den avlöning, Lundahl nu åtnjuter för sina befattningar i statens tjänst, vara den högsta pension, som enligt vanliga pensioneringsgrunder kan ifrågakomma, såsom utgörande $^2/_3$ av avlöningen, synes det statskontoret visserligen kunna ifrågasättas, om föreliggande förslag bör i vidare mån än sålunda angivits vinna beaktande; men med hänsyn till de

särskilda förhållanden, som enligt vad skolöverstyrelsen framhållit i detta fall föreligga, synes det även statskontoret skäligt, att ett något högre pensionsbelopp beredes Lundahl. För sin del anser dock statskontoret, att sammanlagda pensionsförmånen bör begränsas till 3,600 kronor. Statskontoret tillstyrker därför att riksdagens medgivande utverkas därtill, att Lundahl må från och med månaden näst efter den, vari han lämnar sin anställning i statens tjänst, under sin återstående livstid åtnjuta, utöver honom tillkommande pension från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 1,800 kronor årligen.

Departementschefen.

Med hänsyn till de i ärendet åberopade omständigheterna finner jag i likhet med skolöverstyrelsen och statskontoret goda skäl tala för beredande åt Lundahl av pension vid befattningarna såsom föreläsningskonsulent och pedagogisk inspektör hos skolöverstyrelsen. Beträffande pensionens storlek har jag intet att erinra mot statskontorets förslag, under förutsättning att pensionen beräknas enligt hittillsvarande grunder. Då emellertid Lundahls pension torde böra regleras i enlighet med föreskrifterna i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280) med bestämmelser om ny pension för vissa pensionerade f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer, bör det av statskontoret föreslagna beloppet undergå viss förhöjning. Statspension å 1,800 kronor motsvaras enligt nämnda kungörelse av ny pension å 2,136 kronor. Lundahls ifrågavarande pension torde därför böra utgå med sistnämnda belopp. Dyrtidstillägg å pensionen bör givetvis under sådana förhållanden beräknas efter de reducerade grunderna.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva

> att föreläsningskonsulenten och pedagogiske inspektören för sinnesslöundervisningen Nils Lundahl må från och med månaden näst efter den, varunder han lämnar sin anställning i statens tjänst, under sin återstående livstid åtnjuta, utöver honom tillkommande pension från statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., pension från allmänna indragningsstaten till belopp av 2,136 kronor årligen.

Vad departementschefen sålunda under punkterna 1:o—11:o hemställt, behagar, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Gustaf Ödmann.